

אור תורה סטון OHR TORAH STONE

יחד זהות יהודית בקהילה

מדריך לעריכת ליל סדר

אזווייתי ומשפחותי!

לפני כ 2600 שנה הנביא ירמיהו ניבא, שכשתרחש שיבת ציון, יהיה עלינו לספר ולהדגיש בליל הסדר, את סיפור קיבוץ הגלויות - "יציאת מצרים של דורנו", וכך מסבירה הגמרא מסכת ברכות יב: "תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים בימות המשיח? והלוא כבר נאמר: ב (ירמיהו כג ז-ח) "לִכְן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה', וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הִעֲלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הִעֲלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה וּמְכַל הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם, וַיָּשְׁבוּ עַל אֲדָמָתָם." אמרו לו: לא שתיעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו.... " כלומר שסיפור קיבוץ הגלויות ועצמאותנו המדינית צריכים להיות הסיפור העיקרי בערב זה! הערב נספר את סיפור יציאת מצרים ואת סיפור העליה והתקומה הלאומי והמשפחתי שלנו.

כיצד אלו סדר מעניין ומשפחתי במשפחה

1. בלילה זה, אנו רוצים להזכיר לעצמינו ולהעביר לדור הבא מסורת משפחתית עתיקה של דורות, וערכים שמלווים את עמנו מאז הקמתו בליל הסדר הראשון לפני כמעט 3400 שנה ועד היום.
2. כדי שהסדר יצליח יש צורך בתכנון, ולכן יש להכין אותו מראש לפי כמות וגיל המשתתפים.
3. יש אתגר בכך שהארוחה היא רק לאחר שלב ה"מגיד" ולכן יש לדאוג שהסדר יהיה מעניין, אך עם זאת יש להתחשב בתחושות הבטן של המשתתפים ולא למתוח את הסדר יותר מידי. מומלץ לתת לילדים לאכול משהו קטן לפני הסדר שיהיו רגועים.
4. יש לחשוב מראש באלו קטעים נתמקד השנה ובאלו לא.
5. ליל הסדר הוא חג החינוך ולכן הילדים הם הלקוח המרכזי שלנו. לכן יש להכין משחקים, ממתקים ופרסים המתאימים לכל גיל, לעשות מעשים מפתיעים שיגרמו לילדים שלנו לשאול, כדי שנוכל לפתח דיון ולהעביר להם את ערכי העם שלנו דרך החג.
6. יש לעודד את השתתפות המסובים, למשל לבקש מראש מחלק מהמשתתפים להכין קטע מסוים מההגדה כגון הצגה שהילדים יכינו, או קטע לדיון על ידי אחד מהמבוגרים.
7. כדי שהסדר ידבר אלינו, יש לעשות אותו רלוונטי, על ידי שילוב סיפורי המשפחה מהדורות הקודמים. לספר את יציאת מצרים המשפחתית שלנו. (כדאי להביא תמונות של עליה משפחתיות)
8. מומלץ לעשות הפקת לקחים קצרה לטובת הסדר של שנה הבאה.

למבוגרים

1 סבב בין משתתפי הסדר

- א. חווית ליל הסדר: מה אני אוהב בליל הסדר? זכרונות מיוחדים מליל סדר בעבר.
- ב. מהו המוטיב המרכזי של ליל הסדר בשבילך? מהי חירות בשבילך?
- ג. הסיפור והזהות: מה חשיבות סיפור יציאת מצרים והזהות היהודית בישראל של היום.
- ד. ללמוד את תוכן ההגדה ולהגיע לעומקים חדשים בהבנת הטקסט המסורתי.
- ה. בבן הרשע נאמר: "כיון שהוציא את עצמו מהכלל - כפר בעיקר" מדוע זו כפירה בעיקר?

2 נושאים לדיון על פי קטעים

נבחרים מההגדה:

- א. משמעות השאלה: מה נשתנה?
- ב. רב-גוניות בחינוך: ארבעת הבנים, חנוך לנער על פי דרכו
- ג. היחס לאויב: עשר המכות
- ד. צדק החברתי: הא לחמא עניא, כיצד נוכל להיות פעילים יותר?
- ה. היחס לגויים: שפוך חמתך
- ו. בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו - למה?

שאלות מנחות לדיון:

על מה מדבר הטקסט של ההגדה בקטע שקראנו? אילו נושאים הוא מעלה? במה זה רלוונטי להיום, למשפחה? במדינה?

מה עושים אחרי הסדר?

כוס חמישית

אָבוּךָ מִי שֶׁאֵל הַיָּד אֶסְדֵּךְ (שְׁבוּיִים וְנֶלְדִימ...)

3 סוף הסדר

שירי תקווה - שירים ישראליים.

לשנה הבאה הבאה בירושלים הבנויה

אָקוּוֹה אֶסְדֵּךְ שֶׁאֵל שְׁנֵה הַבָּאָה, אִיפֹה נֶהִיָּה (פִּיזִיָּה וְרוּחַנִּיָּה) הַשְּׁנָה הַבָּאָה.

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חֻבְתּוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח, מִצֵּה, וּמְרוֹר.

הפסח מבטא את יחודיות עם ישראל: אנו עם מיוחד שתורם ומפתח את העולם מוסרית וחומרית, אנו עם היסטורי בעל זכרון ארוך. המצה מבטאת את החירות: מאז יציאת מצרים ואף כשהיינו משועבדים בין העמים רוחנו נשארה בת חורין תודות לתורה והמסורת שלנו, אנו קוראים לחופש וגאולה לאנושות. המרור מבטא את משמעות השיעבוד: מכל הצרות התחזקנו בנינו את עצמינו התגברנו על הקשיים. יש לנו כח, אנו חזקים, אמיצים וגיבורים.

חידוץ ?

מספרים בהגדה - שואלים את המשתתפים היכן מופיע מספר זה בהגדה ?

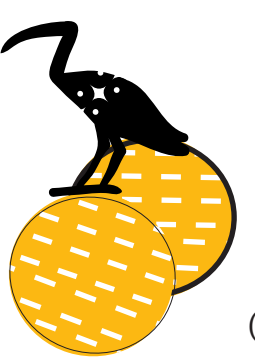

- 3** "כל שלא אמר שלושה דברים אלו... פסח, מצה ומרור" אבות.
- 4** כוסות, בנים, אימהות.
- 10** עשר המכות, עשרת הדברות.
- 11** כוכבים.
- 40** במצרים לקו, ארבעים מכות.
- 70** "כבן שבעים שנה", "בשבעים נפש ירדו אבותינו..."

מצא את ה- מילה המשותפת!

מצרים	1. חושך, מכות, ארץ
ארבע	2. כוסות, אמהות, קושיות
יין	3. אדום, מתוק, ישן
תם	4. שאלת, וישר, ולא נשלם
עבודה	5. זרה, שבלב, קשה
ברית	6. עולם, מילה, מוצאות

חידון אי-בי

התשובות בסוגריים

- א - טועם בכל בית מהיין. (אליהו)
- ב - אחת המכות. (בכורות)
- ג - עולה שני זוזים (גדיא)
- ד - אחת המכות. (דם)
- ה - קוראים אותה בלילה. (הגדה)
- ו - אחד מסימני הסדר. (ורחץ)
- ז - גם בקערה וגם ביד. (זרוע)
- ח - לא יום רגיל. (חג)
- ט - אחד מהחכמים שסעדו בבני ברק. (טרפון)
- י - נקרע לכבוד בני ישראל. (ים סוף)
- כ - ריק, ליד השולחן. (כסא של אליהו)
- ל - מאחלים אחד לשני לפני שתיית יין. (לחיים)
- מ - ירק מר. (מרור)
- נ - החודש בו אנו נמצאים. (ניסן)
- ס - כינוי לכל הערב הזה. (סדר)
- ע - אחת המכות. (ערוב)
- פ - מלך מצרים. (פרעה)
- צ - מוסתר. לקראת הסוף. (צפון)
- ק - כסף שאוספים לצורך עניים. (קמחא דפסחא)
- ר - זה שצריך לתת לו בשיניים. (רשע)
- ש - אחת המכות. (שחין)
- ת - זמן ההריון. (תשעה חודשים)

מי או מה אני?
כתבו מראש, על כרטיסים נפרדים ובאותיות גדולות, שמות של אנשים או חפצים הקשורים לליל הסדר. למשל: פרעה, אליהו הנביא, הבן החכם, מרור, חרוסת, מצה, חמץ, צפרדע, ערוב וכיו"ב. בחרו במתנדב. שמים את הכרטיס מעל ראשו בעזרת מטפחת או כתר מבריסטול ואטב וכדומה, כך שכולם יוכלו לראות מה כתוב בו, חוץ מהמתנדב. עכשיו הוא צריך לשאול שאלות, שהתשובות עליהן הן כן/לא, עד שהוא מצליח לגלות מי הדמות המבוקשת.

אפיקומן קבוצתי:
מכינים מעטפות ממוספרות, הרמז הראשון מוביל למעטפה הראשונה. כשמוצאים אותה מקבלים משימה. פתרון המשימה מוביל לרמז השני וכך הלאה עד לאפיקומן. (דוגמאות למשימות: כמה סוכריות יש בכלי, חישוב מתמטי של כל הגילאים בחדר, איזו אות חוזרת הכי הרבה פעמים בשמות שלנו, מה המשמעות של שם המשפחה שלנו וכו')

הצעות לפעילות במהלך הסדר:

- הצגות** - בקשו מהילדים להציג קטעים מההגדה. נבקש להציג כל קטע בכמה צורות שונות - בהתרגשות, בדרמטיות, בשמחה, בשירה, ובצורות נוספות כדי הדמיון הטובה.
- פנטומימה** - אחד מציג בפנטומימה מושג מההגדה, ושאר בני המשפחה צריכים לזהות מהו המושג. דוגמאות: 4 כוסות, 4 בנים, 10 המכות, קריעת ים סוף, כולנו מסובים, בן חורין, עבודת פרך, מרור, חיות ודמויות מ"חד גדיא" ומ"אחד מי יודע".
- סבב תודות ופרגונים** - כל אחד אומר מילה טובה/מחמאה, תודה לשני אנשים מסביב השולחן על החלק שלהם בהצלחת הערב (בניקיונות, בישולים, עריכת שולחן, קניות וכדו'), או על דברים שהם עושים כל השנה.
- "והיא שעמדה לאבותינו ולנו"** - בקשו מהמבוגרים שבחבורה לספר על "יציאת מצרים" המשפחתית שלהם ולשתף בחוויה אישית ששינתה את חייהם או נס הצלה שאירע להם. איך ניצלו ממלחמה, על ליל סדר אחד שלא ישכחו כל חייהם, על עליה לארץ ישראל. מתי? איך? מה אכלו? איך הרגישו? ואיך התגברו על הקשיים? מה משמעות שם המשפחה שלנו? מהיכן עלינו?
- דמויות מההגדה** - כל אחד בוחר לעצמו דמות אחת מההגדה ומספר את סיפור יציאת מצרים מנקודת מבטה (לדוגמא: פרעה, כינה ממכת הכינים, אבן מהפירמידות, חרטום מצרי, ערב רב וכדו') - נסו להחיות את הדברים כמה שיותר ולהיות יצירתיים ומפתיעים...
- הפסקות** - מידי פעם תנו לילדים "הפסקת התפרקות" שתאפשר להם לענות על הצורך בתנועה והפעלת הגוף, זה יעזור להם לשמור על מיקוד. אם אתם רואים ירידה ברמת הקשב תנו לילדים משימה כמו: "עכשיו כולם יורדים מהכיסאות ומקפצים כמו צפרדעים", או "רוצו סביב השולחן כמו החיות הטורפות ממכת ערוב".
- "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין"** - מה ה'מַצְרִים' שלך? - כל אחד יאמר דבר אחד אליו הוא קצת משועבד והיה רוצה להשתחרר ממנו בשנה הקרובה (למשל: פייסבוק, הסלולארי, העבודה, כסיסת ציפורניים, תשומת לב יתירה למה שהסביבה חושבת עלי וכדו'). המשתתפים ינסו לתת המלצות איך לעשות זאת.
- "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות"** - במה אתם מרגישים שונים הלילה מאיך שהייתם בערב הזה לפני שנה? האם אתם אוהבים שינויים או מעדיפים דווקא את המוכר והישן? למה קשה להשתנות? מה יכול לעזור לנו לעשות את זה? כל אחד יאמר מה הוא מאחל לעצמו לשנה הבאה, ומה לכל המשפחה.
- "עבדים היינו לפרעה במצרים"** - למה עם ישראל היה צריך להיוולד כעם מתוך סבל נורא של שיעבוד ארוך במצרים? מדוע חשוב כל-כך לזכור את מה שהיה שם? נסו להיזכר בחוויה לא נעימה או משבר שעבר עליכם באופן אישי. האם אתם יכולים למצוא דברים חיוביים שהפקתם ממנו?
- לו הייתי** - מה היית עושה לו היית במקומם של **המיילדות במצרים**? האם היית מוכן לקפוץ ראשון לים כפי שעשה נחשון? בְּמה היום אתה מוכן לקפוץ למים ראשון? מה פשר העקשנות של פרעה לסרב לשלח את ישראל למרות כל המכות הניחתות עליו? האם אתם מכירים תופעות מהסוג הזה מהחיים היום?
- "כנגד ארבעה בנים דיברה התורה"** - עם איזה בן אתה הכי מזדהה? עִבְרוּ יחד על רשימת הבנים וחפשו נקודות טובות שאפשר לקחת לחיינו **מכל אחד מהבנים. משימה להורים** - כל הורה יאמר על כל אחד מהילדים במה הוא רואה בו 'בן חכם'.
- "ויהי שם לגוי"** - מלמד שהיו ישראל **מצוינים** שם" - עושים סבב **וביחד** אומרים במה מצוין **כל אחד** מהמסובים, בְּמה ייחודו ואיכותו. במה עם ישראל מצוינים?
- "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה"** - איזו זכות יש לעם ישראל בדורנו, **היום**, שבגללה מגיעה לנו גאולה? כל אחד מהמסובים אומר דבר אחד **טוב** על העם שלנו.
- אפיקומן** - איזו מתנה היית רוצה לבקש מההורים תמורת האפיקומן? איזו מאלה הנביא?
- מעבדות לחרות** - ספרו על יציאה מעבדות לחרות שאתם מכירים מהדורות האחרונים.
- "צידה עשו להם"** לילדים - מה תקחו מבית ההורים לבית שתבנו? (מסורת, מנהג, תכונה)
- "עובדי עבודה זרה היו אבותינו"** - איזה אליל אנו מעריצים יותר מדי בימינו?
- חורים במצה** - עליכם לספור תוך 30 שניות כמה חורים יש במצה.
- זכרון העבר (משחק הזכרון)** - מבקשים ממישהו לעצום את העיניים ולתאר את כל היושבים בשולחן לפי סדר ישיבתם (לבא אחריו ניתן להוסיף משימות כגון: מה צבע החולצה של היושבים וכו')